Oksana Sahach – *Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, Correctional Education and Management, K. D. Ushynskyi Chernihiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Chernihiv, Ukraine).*

Research interests: *theoretical and methodological principles of continuing pedagogical education; reforming of the administrative and territorial division of the Ukrainian SSR.*

Оксана Сагач – *докторка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, корекційної освіти та менеджменту, Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (Чернігів, Україна).*

Наукові інтереси: *теоретико-методичні засади неперервної педагогічної освіти; реформування адміністративно-територіального поділу УСРР.*

ORCID: 0000-0002-4504-3405
E-mail: Oksmos78@ukr.net

DOI: 10.58407/NI.24.3-4.2

PLASTICINEOGRAPHY AS A COMPONENT OF THE DEVELOPMENT OF A CREATIVE PERSONALITY

ПЛАСТИЛІНОГРАФІЯ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

The present of the Ukrainian education is determined by its radical modernization transformations and reforms, which were marked, in particular, by the adoption of a new Law of Ukraine «On Education» (2017). Improving its quality to the level of the European education, transformation taking into account the requirements for European educational standards is the goal of modernization efforts. According to the recommendations of the «Europe 2020» Strategy (2020), school programs in the EU countries should focus on the development of creativity, in order to create the European economy based on knowledge and innovation. According to the World Economic Forum report (2020) on future jobs, the most important skills that need to be developed in children are solving complex problems, critical thinking and creativity.

In the modern world, creativity and innovation are becoming the fundamental skills. They play a crucial role in the process of critical thinking and problem solving. Therefore, it is important for a modern teacher to be familiar with the methods of these skills formation, because they support and stimulate the learning process.

The purpose of using the author's program «Plasticineography for Children and Adults» of M. Aleksandrovich is to develop creativity and imagination. Working with plasticine does not only develop artistic abilities, but also supports cognitive and social development. Plasticineography is an extremely effective technique that has a positive effect on the development of tactile sensations, promotes the development of fine motor skills, the development of curiosity, empathy, expands the understanding of the world around us, and has a positive effect on the communicative and social skills. Besides, it improves sensorimotor skills – spatial orientation, hand work coordination, coordination of movements and their accuracy.

The purpose of the article *is to consider the formation of creative thinking skills of a personality and the development of his / her creative potential, in the context of using the author's program «Plasticineography for Children and Adults» of M. Aleksandrovich.*

Methodology. *The methodological basis of the article is philosophical, psychological, and pedagogical theories and principles that reveal conceptual approaches to the researched problem.*

To achieve the set goal, a complex of methods was used in the work, in particular: the analysis of pedagogical, psychological and pedagogical literature on the problem studied, content analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, systematization.

© Sahach O., 2024

The methodological concept of the article reflects the relationship and interaction of various approaches of general scientific and specific scientific methodology, namely: systemic, personal-activity, cultural, synergistic, individual-creative, and search approaches.

Scientific novelty. *The scientific novelty is in the formation of creative thinking skills of a personality and the development of his / her creative potential using plasticineography within the program «Plasticinography for Children and Adults». The program is an example of such an initiative that uses plasticine as a tool to stimulate creative thinking and develop fine motor skills.*

Conclusions. *The author's program «Plasticineography for Children and Adults» of M. Aleksandrovich has a significant potential for its implementation in the educational process. The integration of art and science contributes to the comprehensive development of its participants. Introducing the program to preservice teachers has a positive effect on the formation of a creative specialist capable to integrate the latest methods into the educational process. In the future, it is appropriate to consider the possibility of expanding the methods using other artistic materials, and it is also worth investigating its impact on the cognitive and emotional development of children.*

Keywords: *communication skills, creativity, fine motor skills, plasticineography, social skills.*

Сьогодення української освіти визначається її кардинальними модернізаційними перетвореннями та реформуванням, що ознаменувалось, зокрема, прийняттям нового Закону України «Про освіту» (2017). Підвищення її якості до рівня, властивого європейській освіті, перетворення з урахуванням вимог щодо європейських освітніх стандартів є метою модернізаційних зусиль. Відповідно до рекомендацій Стратегії «Європа 2020» (2020) шкільні програми в країнах ЄС мають бути зосереджені на розвитку креативності, з метою створення європейської економіки, заснованої на знаннях та інноваціях. Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму (2020) щодо майбутніх робочих місць найбільш значущими навичками, які необхідно розвивати у дітей, є розв'язання складних проблем, критичне мислення та творчість.

У сучасному світі основоположними навичками стають творчість та інновації. Саме вони відіграють вирішальне значення у процесі критичного мислення та розв'язання проблем. Отже, сучасному педагогу важливо бути обізнаним з методикою формування зазначених навичок, адже саме вони підтримують та стимулюють процес навчання.

Метою використання авторської програми М. Александрович «Пластилінографія для дітей і дорослих» є розвиток креативності та творчості. Робота з пластиліном не тільки розвиває художні здібності, а й підтримує когнітивний та соціальний розвиток. Пластилінографія є надзвичайно ефективною технікою, яка позитивно впливає на розвиток тактильних відчуттів, сприяє розвитку дрібної моторики, розвитку допитливості, емпатії, розширює уявлення про навколишній світ, позитивно впливає на комунікативні та соціальні навички. Крім названого, вдосконалює сенсомоторику – орієнтацію у просторі, узгодженість роботи рук, координацію рухів та їх точність.

Мета статті *– розглянути формування навичок креативного мислення особистості та розвиток її творчого потенціалу у контексті використання авторської програми М. Александрович «Пластилінографія для дітей і дорослих».*

Методологічною основою *статті є філософські, психологічні, педагогічні теорії та положення, які розкривають концептуальні підходи щодо досліджуваної проблематики. Для досягнення поставленої мети у роботі був використаний комплекс методів, зокрема: аналіз педагогічної, психолого-педагогічної літератури з визначеної проблематики, контент-аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, систематизація. Методологічний концепт статті відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової та конкретнонаукової методології, а саме: системний, особистісно-діяльнісний, культурологічний, синергетичний, індивідуально-творчий, пошуковий підходи.*

Наукова новизна *полягає у розгляді формування навичок креативного мислення особистості та розвитку її творчого потенціалу за допомогою пластилінографії у межах використання програми «Пластилінографія для дітей і дорослих». Програма є прикладом такої ініціативи, яка використовує пластилін як інструмент для стимуляції творчого мислення та розвитку дрібної моторики.*

Висновки. *Авторська програма М. Александрович «Пластилінографія для дітей і дорослих» має значний потенціал для впровадження її в освітній процес. Інтеграція мистецтва і науки сприяє всебічному розвитку його учасників. Ознайомлення майбутніх педагогів з програмою позитивно впливає на формування фахівця здатного інтегрувати в освітній процес новітні методики, творчого та креативного. У майбутньому доречно розглянути можливість розширення методики із використанням інших художніх матеріалів, а також варто дослідити її вплив на когнітивний та емоційний розвиток дітей.*

Ключові слова: *пластилінографія, креативність, комунікативні навички, соціальні навички, дрібна моторика.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сьогодення української освіти визначається кардинальними її модернізаційними перетвореннями та реформуванням, які ознаменувались прийняттям нового Закону України «Про освіту» (2017). В умовах змін у системі освіти в Україні одним із основоположних завдань стає оновлення її змісту. Підвищення її якості до рівня, властивого європейській освіті, є метою модернізаційних зусиль. Тож модернізація української освіти вимагає перетворень з урахуванням вимог щодо європейських освітніх стандартів.

Відповідно до рекомендацій Стратегії «Європа 2020» (2020) шкільні програми в країнах ЄС мають бути зосереджені на креативності з метою створення європейської економіки, заснованої на знаннях та інноваціях. Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму (2020) щодо майбутніх робочих місць, найбільш значущими навичками, які доречно розвивати у дітей, є розв'язання складних проблем, критичне мислення та творчість.

У сучасному світі основоположними навичками стають творчість та інновації. Саме вони мають вирішальне значення для процесу критичного мислення та розв'язання певних проблем. Отже, сучасному педагогу важливо бути обізнаним із методикою формування зазначених навичок, адже саме вони підтримують та стимулюють процес навчання.

Аналіз основних досліджень та публікацій з порушеної проблеми. Пластилінографія – нетрадиційна техніка розвитку творчої активності дітей. Відомо, що такий вид малювання був придуманий англійцем Джеймсом Меем, завдяки якому була створена популярна у Великобританії квіткова виставка з пластиліну. Трохи пізніше методикою малювання пластиліном скористалася художниця з Канади – Барбара Рейд, проілюструвавши дитячу повість.

Дослідженню проблематики розвитку креативності в різних її аспектах присвячено чимало праць як у вітчизняній, так і зарубіжній науковій-педагогічній літературі. Так, основи креативності висвітлено у роботах Дж. Гілфорд, А. Маслоу, В. Моляко, Р. Стернберга, П. Торренса. Дослідженню креативності як різновиду інтелектуальної поведінки присвячено праці Г. Айзенка, Д. Векслера, Р. Стернберга. Методологічні аспекти розвитку креативності в контексті її методологічних основ відображено у доробку Г. Альтшуллера, Дж. Гілфорда, В. Моляко. Креативність в освіті вивчають В. Джефері, Дж. Відсом, Л. Корольова, А. Крафт, А. Міллер, Н. Перейра. Проблематику становлення креативного підходу в освітньому процесі висвітлюють Е. Аленсар, Дж. Відсом, Д. Флейт, О. Шелестова; взаємозв'язку критичного і креативного мислення присвячено дослідження Н. Жидкової, О. Пометун.

Мистецькі засоби впливу на дітей із метою розвитку їх природного потенціалу вивчали М. Монтессорі, К. Орф, Ф. Фребель, С. Френе. Значення образотворчої діяльності як чинник та водночас середовища розвитку особистості досліджують Н. Голота, Г. Григор'єва, Л. Янцур.

Розвитку художніх здібностей та креативного мислення присвячено студії М. Александрович, М. Древняк.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розглянути формування навичок креативного мислення особистості та розвиток її творчого потенціалу в контексті використання авторської програми М. Александрович «Пластилінографія для дітей і дорослих».

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження. Методологічною основою статті є філософські, психологічні, педагогічні теорії та положення, які розкривають концептуальні підходи щодо досліджуваної проблематики.

Для досягнення поставленої мети у роботі використано комплекс методів, зокрема: аналіз педагогічної, психолого-педагогічної літератури з визначеної проблематики, контент-аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, систематизація.

Методологічний концепт статті відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової та конкретнонаукової методології, а саме: системний, особистісно-діяльнісний, культурологічний, синергетичний, індивідуально-творчий, пошуковий підходи.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах модернізаційних перетворень у вітчизняній освіти виникає потреба в застосуванні сучасних форм та методів навчання, що розвивають здатність до оригінальної думки, творчої дії, продукування оригінальних ідей. Реагуючи на ті перетворення, які відбуваються в системі освіти, заклади освіти стають рушійною силою змін у формуванні особистості нової креативної генерації.

Одним із основоположних завдань системи освіти сьогодні є створення умов для формування креативної особистості, для реалізації її природних задатків. У широкому розумінні креативність можна трактувати як властивість особистості. В особистісному підході креативність розглядається як динамічне явище, яке розвивається впродовж усього життя. Креативність проявляється в

процесі творчості як здатність продукувати новий оригінальний продукт, знаходити рішення у нестандартних ситуаціях, як властивість, яка може реалізуватися на високому рівні. Загалом креативність визначається як здатність робити або здійснювати щось нове, тобто новий метод або інструмент, новий витвір мистецтва, нове вирішення проблеми (Павлюх, 2023, с. 11–22; Рогачко-Островська, 2020, с. 67–77).

У XXI ст. навичка креативності стала однією з найбільш цінних, адже сприймається як навичка мислення вищого порядку, тобто така, в основу якої покладено складне, постформальне мислення. Загалом навички мислення вищого порядку охоплюють критичне, креативне та метакогнітивне мислення. Креативні особистості завжди є творчими, адже здатні реагувати на проблемні ситуації не автоматично, а використовуючи свіжі і нові способи. Мислення креативної особистості характеризується винахідливістю, нестандартністю, здатністю знаходити нові рішення в кризових ситуаціях. У креативному підході до навчального процесу поєднується креативне середовище та творчість (Вовчаста та ін., 2022).

Творчість трактується як усвідомлена діяльність, процес, результат якої полягає у створенні оригінальних нових продуктів, матеріальних і духовних цінностей. Дослідники пов’язують творчість із новизною, розуміючи її як процес діяльності, в основі якої лежить реорганізація нового досвіду та формування нових комбінацій умінь і знань, а результат полягає у створенні якісно нового та оригінального продукту (Рогачко-Островська, 2020, с. 61–67).

У сучасному суспільстві актуальності набуває виховання творчої особистості, здатної до активної діяльності та нестандартного мислення, до знаходження нових оригінальних рішень, а отже, важливою складовою виховання молодого покоління стає розвиток творчості. Творчість є обов’язковою умовою розвитку особистості. Завдяки творчості життя стає повнішим та радіснішим (Зубалій & Котелянець, 2023).

Творчість дітей визначається віком, тому мистецькі здібності розвиваються разом із набуттям знань і досвіду, відповідно до етапів перцептивно-моторного, інтелектуального, емоційного та соціального розвитку. Розвиток творчих здібностей також залежить від фізичного, психічного здоров’я дитини, соціального та культурного середовища, у якому дитина зростає (Aleksandrovich, 2021).

Завдання формування творчих здібностей у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку вимагають від педагога постійного професійного розвитку, вміння застосовувати у роботі нові методи і засоби освіти. Саме тому одним із завдань підготовки майбутнього педагога в закладі вищої освіти є формування фахівця здатного сприймати інновації та спроможного до професійного зростання. Він має володіти вмінням активізації особистісного потенціалу дітей, розвитку творчого мислення, нестандартного виконання діяльності, мати ціннісні якості, які дозволяють генерувати творчу особистість (Зубалій & Котелянець, 2023).

Творча діяльність є одним з основних і найважливіших видів діяльності в дитинстві. Вона відіграє важливу роль у стимулюванні психофізичного розвитку дітей, формуванні їх художнього та естетичного смаку. І в повсякденній діяльності, і в процесі творчості діти діють спонтанно, природно, їхня поведінка часто характеризується оригінальністю та креативністю, свободою та новаторством. Діти пізнають світ, малюючи в уяві яскраві фантазії, які часто переплітаються з повсякденністю, таким чином заповнюючи інформаційні прогалини. Нерідко дитяча творчість є джерелом інформації щодо рівня емоційного, інтелектуального, когнітивного, соціального та моторного розвитку (Aleksandrovich & Drewniak, 2021).

Одним із засобів, що сприяють розвитку творчості та креативного мислення у дітей, є робота з пластиліном. Програма М. Александрович «Пластилінографія для дітей і дорослих» є інноваційною розвивальною ініціативою, направленою на розвиток творчості, уяви та моторних навичок у дітей, дорослих та вчителів із використанням пластиліну як художнього матеріалу. В останні роки зростає інтерес до методів, які поєднують у собі науку та мистецтво для всебічного розвитку учасників. Програма «Пластилінографія для дітей і дорослих» є прикладом такої ініціативи, що використовує пластилін як інструмент для стимуляції творчого мислення та розвитку дрібної моторики.

Пластилінографія є технікою нетрадиційної художньої творчості, що передбачає створення ліпних картин за допомогою пластиліну. Це – техніка малювання пластиліном, яка привертає все більше уваги як дітей, так і дорослих. А також вид творчої діяльності, що допомагає відновленню внутрішнього балансу організму і душевного стану, має певну психотерапевтичну дію. Такі заняття сприяють розвитку творчого мислення, відчуттю гармонії кольору та форми, естетичних почуттів. Основним матеріалом, який використовується у пластилінографії, є пластилін, а основним інструментом – обидві руки. Робота із пластиліном, безсумнівно, має ігрову функцію. Гра супроводжує людину з перших

днів життя. Це не просто засіб боротьби з нудьгою – цей вид діяльності дозволяє дітям розвивати численні навички та звички, що сприяють розвитку дрібної моторики, пам'яті, уяви та абстрактного мислення (Aleksandrovich & Kowalczyk, 2021). Робота із пластиліном, крім того, є однією із перших і найдоступніших форм гри, що дозволяє дітям виражати себе, відображати власну уяву та світ завдяки унаочненню, висловлювати думки, виражати емоції. Водночас сприяє розвитку відчуття дотику. Маніпуляції руками також сприяють розвитку дрібної моторики та координують роботу м'язів кисті та зап'ястя. Ліплення фігурок із пластиліну підтримує процеси образного мислення та вчить сприймати третій вимір. Це заняття заохочує дітей до творчості, розвиваючи їхні ручні навички, уяву та почуття прекрасного. Відповідно до вищесказаного, дитяча творчість відображає їхній емоційний стан, життєвий досвід та рівень знань, адже саме реальність, у якій вони живуть, є джерелом творчого самовираження (Александрович, 2019; Aleksandrovich & Kowalczyk, 2021).

На думку М. Александрович (2021), техніка пластилінографії є своєрідною та ефективною, що підтверджується досвідом багаторічних спостережень. Зазначена техніка найчастіше використовується в роботі з дітьми різного віку, що характеризує її універсальність та ефективність, особливо в контексті розвитку творчих здібностей. Її змістовна складова реалізується через виконання набору попередньо відібраних виробів, відмінних один від одного, виконання яких характеризується поступовим ускладненням. Такі ускладнення сприяють покращенню навичок, освоєнню нових прийомів виконання, дозволяють доповнювати композиції. У процесі роботи із пластиліном важливо організувати послідовність дій: скласти план роботи, проговорити послідовність дій, поетапно виконувати заплановане та порівняти заплановане із результатом. Заняття з пластилінографії можуть бути як індивідуальними, так і колективними. Темами для занять найчастіше стають сюжети казок або мультиплікаційних фільмів, оповідання, поезія, музика, що сприяють розвитку уяви дітей та роблять заняття цікавими та яскравими. У техніці пластилінографії можна створювати так само квіти, рослини, комах, риб, тварин.

Пластилінографія є універсальним та ефективним інструментом, який дозволяє отримати результат у вигляді комплексного розвитку дітей. Ця техніка вирізняється тим, що може використовуватись у роботі з дітьми, починаючи від молодшого дошкільного віку, дозволяє швидко досягти бажаного результату, їхня творча діяльність з часом увиразнюється, набуває яскравих обрисів.

Дослідники виділяють п'ять періодів розвитку навичок ліплення у дітей:

– період черкання, від 3 до 4 років. У цьому віці діти виготовляють котушки, змійки, неправильні «булочки» та «пиріжки з грязюкою»;

– досхематичний період, від 4 до 5 років. У цьому віці діти створюють недосконалі впізнавані форми, елементи яких можуть бути відсутні або відрізнятися від решти.

– схематичний період, від 6 до 9 років. У цьому віці діти можуть створювати типові статичні або динамічні об'єкти.

– період зародження реалізму, від 9 до 12 років. У цьому віці діти починають проявляти цікавість до створення фігурок із підкресленими деталями та формами обличчя, на яких можна помітити риси, характерні для певної статі;

– період натуралізму, починаючи з 12 років. У цьому віці демонструється виготовлення фігурок з вищим рівнем деталізації (Brown, 1975; Aleksandrovich & Kowalczyk, 2021).

У роботі з дітьми використовують методи та прийоми художньо-естетичного розвитку, які носять розвивальний характер та спонукають до прояву різних форм рухової, мовної та творчої активності. Серед методів слід вказати такі: наочні, практичні та словесні. Наочні методи (способи дій, послідовність їх виконання) спрямовують увагу, пам'ять, мислення, розкривають сутність завдання, пробуджують інтерес до навчання та пожвавлюють його. Практичні методи пов'язані із опануванням досвіду через безпосереднє включення у практичну діяльність. Словесні методи (бесіда, розповідь, порада та вказівка) дозволяють передати інформацію, поставити навчальне завдання та схарактеризувати шляхи для його вирішення. Ці методи сприяють розвитку самостійності та стимулюють активність (Aleksandrovich & Drewniak, 2021; Aleksandrovich & Kowalczyk, 2021).

Названі методи співвідносяться із наочно-дієвою, наочно-образною, словесно-логічною формами мислення, що визначають поступове ускладнення способів діяльності. Вибір того або іншого методу залежить від мети заняття та його змісту, особистості педагога, віку та досвіду дітей (Пісоцький, 2017).

Створення робіт у техніці пластилінографії передбачає використання у її процесі наступних прийомів: розкачування, скачування, витягування розплющування, згладжування. У процесі розкачування шматочок пластиліну, залежно від товщини запланованої форми, притискається долонями або

двома пальцями і розкачується до отримання циліндричної форми, з якої можна створити змійку або щось більше. У процесі скачування шматочок пластиліну, залежно від товщини запланованої форми, притискається руками або двома пальцями і круговими рухами формується кулька. У процесі витягування шматочок пластиліну затискається між кінчиками пальців, потім він витягується для отримання гострого кінчика, який нагадує дзьоб. У процесі розплющування – пластилін притискається долонями або двома пальцями і розплющується так, щоб вийшла форма цеглинки або кубика. Згладжування, натискання та розмазування є найхарактернішими техніками пластиліногарфії, що виконуються через натискання кінчиками пальців. Вони необхідні для створення рівних і гладких поверхонь або для плавного переходу від однієї частини до іншої.

Розрізняють такі види пластиліногрaфії: пряма, модульна, контурна, багатошарова, текстурна, пластиліногрaфічна мозаїка.

Пряма пластиліногрaфія передбачає, що у цьому виді робота виконується з м'якого пластиліну, розкладеного на горизонтальній поверхні (наприклад, на картоні). Найпоширенішими техніками є розгладжування, натискання та розмазування. Робота виконується за допомогою пальців, що дає ефект мазків пензлем. Цей вид пластиліногрaфії підходить як для дітей, так і для дорослих.

У модульній пластиліногрaфії робота створюється за допомогою таких форм і елементів, як циліндр, куля, диск. Робота виконується на радіальній горизонтальній поверхні. Малюнок розміщується на поверхні, а потім заповнюється різними елементами та формами, виліпленими з пластиліну відповідного кольору.

У контурній пластиліногрaфії робота виконується за допомогою тонких ниток розміщених на твердій горизонтальній поверхні. Найпоширенішим прийомом є викочування. Попередньо підготовлений малюнок поступово заповнюється пасмами, які можна виготовити вручну або за допомогою шприца. Цей вид пластиліногрaфії займає багато часу, потребує зосередженості й найбільше підходить для роботи з підлітками чи дорослими.

Багатошарова пластиліногрaфія – вид, у якому створюються об'ємні зображення, заповнені пластиліном у кілька шарів, наносяться на тверду горизонтальну поверхню. Найпоширенішими техніками тут є розгладжування, натискання та розмазування.

У текстурній пластиліногрaфії зображення з пластиліну розміщується на твердій горизонтальній поверхні таким чином, щоб великі фрагменти були скошені відносно решти зображення. Цей вид пластиліногрaфії вимагає оволодіння всіма прийомами роботи з пластиліном. У роботі використовують пасма, циліндрики, равликів, повітряні кульки. Цей вид найкраще підходить для роботи з дорослим.

Пластиліногрaфічна мозаїка пов'язана зі створенням роботи за допомогою пластилінових кульок, які розміщуються на твердій горизонтальній поверхні. Найчастіше використовуються підтягування та перекочування. Цей вид може зацікавити як дітей, так і дорослих (Aleksandrovich & Kowalczyk, 2021).

За висновками М. Александрович (2021), пластиліногрaфія сприяє розвитку уваги, пам'яті, мислення. Техніка розвиває сприйняття, просторову орієнтацію, сенсомоторну координацію в дітей, самостійність. Діти вчаться планувати свою роботу та доводити її до логічного завершення. Перші успіхи у діяльності викликають у них бажання створювати вироби з пластиліну, спочатку під керівництвом дорослого, а потім самостійно.

У процесі виконання завдань із пластиліногрaфії задіюються різні групи м'язів, коригується моторика рук, розвивається пізнавальна діяльність, емоційно-вольова сфера. Тренування пальців рук має позитивний вплив на працездатність кори головного мозку, а отже, і на розвиток мовлення, запам'ятовування нових слів за допомогою використання тактильних та зорових аналізаторів. Виконуючи спільно завдання, діти, спілкуючись між собою та з педагогом, швидше соціалізуються. Загалом у процесі роботи з пластиліном збагачується сенсорний досвід, розвивається просторова орієнтація, засвоюються математичні уявлення.

Отже, авторська програма М. Александрович спрямована на досягнення наступних цілей: розвиток дрібної моторики, стимуляцію творчості; розвиток соціальних навичок, навчання через гру, професійний розвиток педагогів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Авторська програма М. Александрович «Пластиліногрaфія для дітей і дорослих» має значний потенціал для впровадження її в освітній процес. Інтеграція мистецтва й науки сприяє всебічному розвитку його учасників. Ознайомлення майбутніх педагогів із програмою позитивно впливає на формування фахівця, здатного інтегрувати в освітній процес новітні методики, творчо опрацьовуючи їх. У майбутньому варто дослідити вплив методики на когнітивний та емоційний розвиток дітей, доречно розглянути можливість розширення методики із використанням інших художніх матеріалів.

Список використаних джерел

Александрович, М. (2019). Пластилинография или о развивающих возможностях пластилина. В О. Ю. Дроздов & І. І. Шлімакова (Ред.). *Дев'яті сіверянські соціально-психологічні читання,* матеріали Міжнародної наукової конференції (с. 387–400). Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Вовчаста, Н., Байрамова, О., & Чорна, Г. (2022). Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. *Український педагогічний журнал, 1,* 87–97. https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-87-97

Зубалій, А. О., & Котелянець, Н. В. (2023). Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Grail of Science, 27,* 470–475. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.076

Павлюх, В. В. (2023). *Розвиток креативності в учнів різного віку.* Комунальний заклад «КОІППО імені Василя Сухомлинського».

Пісоцький, О. П. (2017). *Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці* (2-ге вид.). Видавництво НДУ ім. М. Гоголя.

Про освіту. Закон України № 2145-VIII. (2017). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

Рогачко-Островська, М. С. (2020). *Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку креативного мовлення дітей передшкільного віку* [Дис. канд. пед. наук, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»]. Репозитарій Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського». dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8038

Aleksandrovich, M. (2021). Forming and Performing with Plasticine: Developing Problem Solving, Critical Thinking. In S. Linhofer, O. Holz, M. Grabner, & J. Kühnis (Eds.), *School and Teacher Education 2030* (pp. 21–43). LitVerlag.

Aleksandrovich, M., & Drewniak, M. (2021). Development of the Ability to Create Multidimensional Products among 7–9 Years Old Children. *Psychologia Rozwojowa, 26*(1), 63–80. https://doi.org/10.4467/20843879PR.21.005.14119

Aleksandrovich, M., & Kowalczyk, J. (2021). Development of Artistic Ability: Fine Motor Skills and Plasticine. In V. Chiou, L. Geunis, O. Holz, N. O. Ertürk, & F. Shelton (Eds.), *Voices from the Classroom: A Celebration of Learning* (pp. 11–24). Waxmann. https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-17031920-b35c15b186.pdf

Brown, V. E. (1975). Developmental Characteristics of Clay Figures Made by Children from Age Three through the Age of Eleven. *Studies in Art Education, 16*(3), 45–53. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00393541.1975.11651354

Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. (2020). European Union. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52010DC2020

These Are the Top 10 Job Skills of Tomorrow – and How Long It Takes to Learn Them. (2020, October 21). World Economic Forum. https://www.weforum.org/stories/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/

References

Aleksandrovich, M. (2021). Forming and Performing with Plasticine: Developing Problem Solving, Critical Thinking. In S. Linhofer, O. Holz, M. Grabner, & J. Kühnis (Eds.), *School and Teacher Education 2030* (pp. 21–43). LitVerlag [in English].

Aleksandrovych, M. (2019). Plastylynohrafyia yly o razvyvaiushchykh vozmozhnostiakh plastylyna [Plasticineography or about the Developmental Possibilities of Plasticine]. In O. Yu. Drozdov & I. I. Shlimakova (Red.). *Deviati siverianski sotsialno-psykholohichni chytannia,* materialy Mizhnarodnoi naukovoi konferentsii (s. 387–400). Natsionalnyi universytet «Chernihivskyi kolehium» imeni T. H. Shevchenka [in Russian].

Aleksandrovich, M., & Drewniak, M. (2021). Development of the Ability to Create Multidimensional Products among 7–9 Years Old Children. *Psychologia Rozwojowa, 26*(1), 63–80. https://doi.org/10.4467/20843879PR.21.005.14119 [in English].

Aleksandrovich, M., & Kowalczyk, J. (2021). Development of Artistic Ability: Fine Motor Skills and Plasticine. In V. Chiou, L. Geunis, O. Holz, N. O. Ertürk, & F. Shelton (Eds.), *Voices from the Classroom: A Celebration of Learning* (pp. 11–24). Waxmann. https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-17031920-b35c15b186.pdf [in English].

Brown, V. E. (1975). Developmental Characteristics of Clay Figures Made by Children from Age Three through the Age of Eleven. *Studies in Art Education, 16*(3), 45–53. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00393541.1975.11651354 [in English].

Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. (2020). European Union. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52010DC2020 [in English].

Pavliukh, V. V. (2023). *Rozvytok kreatyvnosti v uchniv riznoho viku* [Developing Creativity in Pupils of All Ages]. Komunalnyi zaklad «KOIPPO imeni Vasylia Sukhomlynskoho» [in Ukrainian].

Pisotskyi, O. P. (2017). *Osnovy obrazotvorchoho mystetstva ta obrazotvorcha diialnist u doshkilnomu vitsi* [The Foundations of Pictorial Arts and Visual Arts Activities in Preschool Age] (2-he vyd.). Vydavnytstvo NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].

Pro osvitu [On Education]. Zakon Ukrainy № 2145-VIII. (2017). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text [in Ukrainian].

Rohachko-Ostrovska, M. S. (2020). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity do rozvytku kreatyvnoho movlennia ditei peredshkilnoho viku [Training Pre-service Preschool Teachers for the Preschool Children's Creative Speech Development] [Dys. kand. ped. nauk, Derzhavnyi zaklad «Pivdennoukrainskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. K. D. Ushynskoho»]. Repozytarii Derzhavnoho zakladu «Pivdennoukrainskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. K. D. Ushynskoho». dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8038 [in Ukrainian].

These Are the Top 10 Job Skills of Tomorrow – and How Long It Takes to Learn Them. (2020, October 21). World Economic Forum. https://www.weforum.org/stories/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/ [in English].

Vovchasta, N., Bairamova, O., & Chorna, H. (2022). Rozvytok navychok kreatyvnoho myslennia u zdobuvachiv vyshchoi osvity [Developing Creative Thinking Skills in the Applicants for Higher Education]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal, 1,* 87–97. https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-87-97 [in Ukrainian].

Zubalii, A. O., & Kotelianets, N. V. (2023). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity do formuvannia tvorchykh zdibnostei ditei starshoho doshkilnoho viku [Training Pre-service Preschool Teachers for the Older Preschoolers' Creative Abilities Formation]. *Grail of Science, 27,* 470–475. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.076 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.12.2024